

Výskumná agentúra pri riadení európskych fondov porušovala princípy objektívnosti aj transparentnosti

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (NKÚ SR) vykonal kontrolu realizácie výziev a vyzvaní v programovom období 2014–2020, ktorej predmetom bolo overiť súlad jednotlivých postupov sprostredkovateľského orgánu, a to Výskumnej agentúry pri rozhodovaní o poskytnutí nenávratného finančného príspevku (NFP). Kontrolóri primárne preverovali, či agentúra koná v súlade so zákonom o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov. Preverením dokumentov na vybranej vzorke žiadostí o NFP v rámci výziev na podporu Priemyselných výskumno-vývojových centier a dlhodobého strategického výskumu a vývoja zistil NKÚ SR závažné nedostatky. Agentúra okrem iného rozšírila podmienky pre predkladanie žiadosti tak, že o nenávratný príspevok sa mohol uchádzať aj subjekt, ktorý nemusel mať dostatočnú spôsobilosť vykonávať kvalitné výskumno-vývojové aktivity. Týmto krokom umožnila podnikateľom, ktorí nemuseli mať dostatočnú spôsobilosť vykonávať kvalitné výskumno-vývojové aktivity, aby sa stali oprávnenými žiadateľmi.

Kontrola ukázala, že v procese odborného hodnotenia vo Výzve na podporu Priemyselných výskumno-vývojových centier boli hodnotiace kritériá postavené značne subjektívne, a to v prípade šiestich bodovaných otázok z dvanástich. Až 31 bodov tak mohol žiadateľ získať za otázky subjektívneho posúdenia z celkových možných 45 bodov. Hranica pre schválenie bola pritom na úrovni 43 bodov. Subjektívne bolo postavené aj jedno vylučujúce kritérium, kde odborný hodnotiteľ nemal jasne stanovenú hranicu. Výskumná agentúra tiež nedostatočne zabezpečila odbornosť hodnotiteľov, keď príslušnú oblasť konkrétnej žiadosti hodnotil odborník z inej oblasti. Kontrolóri boli identifikované prípady, keď technický inžinier hodnotil projekt v oblasti výskumu biomarkerov a Alzheimerovej choroby, ako i projekt v oblasti výroby a spracovania kravského, ovčieho a kozieho mlieka. Takto zle nastavený proces umožnil jednému hodnotiteľovi bez preukázania odborných skúseností hodnotiť aj 16 projektov z troch oblastí špecializácie Stratégie výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR.

Kontrolný úrad agentúre v záveroch kontroly vyčíta, že výber odborných hodnotiteľov do tzv. shortlistov bol zrealizovaný len na základe ich časovej dostupnosti, ktorá v konečnom dôsledku nemusela odrážať skutočnosť a doba odborného hodnotenia sa aj tak vo viacerých prípadoch predĺžila. Kontrola zároveň odhalila, že niektorí odborní hodnotitelia boli členmi dozorných rád spoločností, ktoré boli žiadateľmi o príspevok. Takto nastavený proces odborného hodnotenia, kde žiadosti posudzuje odborník pre inú oblasť, s možným konfliktom záujmov, vybraný na základe jeho časovej dostupnosti a nie podľa jeho vedomostí a praxe, kde príručka pre odborných hodnotiteľov je postavená všeobecne a kde posudzuje jednotlivé projekty značne subjektívne v tak vysoko odbornej a náročnej oblasti, ako sú výskum a inovácie, nie je v súlade s európskymi princípmi efektívnosti, účelnosti, účinnosti a zákazu konfliktu záujmov.

Závery kontroly NKÚ SR vyústili do dvadsiatky odporúčaní na zlepšenie stavu a odstránenie zistených nedostatkov. Kontrolovaný subjekt sa zaviazal prijať opatrenia a následne zaslať správu o ich splnení, resp. plnení. Na základe závažných zistení, ktoré kontrolná skupina identifikovala vo Výskumnej agentúre, úrad vykoná samostatnú kontrolu plnenia opatrení už v roku 2018. Kontrolóri odporúčajú agentúre, aby do nových postupov premietla príklady dobrej praxe pri podpore výskumných projektov vyplývajúcej napríklad z programu Horizon 2020. Nemenej dôležité je aj to, aby agentúra v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR zadefinovala nové pravidla pre výber odborných hodnotiteľov tak, aby hodnotenie vykonávali hodnotitelia s dostatočnou praxou a odbornými znalosťami, aby slovenské procesy boli v súlade s európskymi princípmi transparentnosti, objektívnosti a neustrannosti.

Národná autorita v oblasti externej kontroly upozorňuje nielen rezort školstva, ale aj vládu SR na to, že koniec roka 2017 sa vyznačuje potrebou splnenia prvého finančného míľnika, spočívajúceho v potrebe vyčerpať prostriedky alokované na prvý ročný záväzok za rok 2014 v zmysle pravidla n+3. Na základe čerpania evidovaného k 10.11.2017 to znamená potrebu za zostávajúce necelé dva mesiace roku 2017 vyčerpať ešte oprávnené výdavky v sume 164,6 mil. eur. Keďže ide o značný objem prostriedkov, vzhľadom na aktuálnu dynamiku čerpania európskej finančnej pomoci

nie je predpoklad, že do konca tohto roka budú prostriedky vyčerpané v plnom rozsahu a hrozí riziko, že časť z nich prepadne. Ako najrizikovejší z pohľadu objemu finančných prostriedkov sa javí práve Operačný program Výskum a inovácie, za ktorý je potrebné s cieľom vyhnúť sa prepadu časti alokácie do konca roka 2017 vyčerpať oprávnené výdavky v sume 59,1 mil. eur, čo pri aktuálnom čerpaní v sume 47,9 mil. eur predstavuje riziko. Problém s dočerpaním potrebnej sumy prehľbuje situácia s pozastavením preplácania výdavkov zo strany EK za tri výzvy v objeme viac ako 330 mil. eur.

Od mája 2016 vykonáva NKÚ SR kontrolu s rovnakým predmetom, čím už preveril sedem riadiacich a sprostredkovateľských orgánov. Ďalším kontrolovaným subjektom bude ešte v roku 2017 Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ako riadiaci orgán pre Integrovaný regionálny operačný program a uskutoční sa aj kontrola plnenia opatrení na základe závažných zistení v subjekte Pôdohospodárska platobná agentúra. Budúci rok bude NKÚ SR pokračovať už v tretej kontrolnej akcii „Realizácia výziev a vyzvaní programového obdobia 2014–2020“, čím preverí aj ďalšie riadiace a sprostredkovateľské orgány.